

Ks. prof. dr hab. Stanisław Nabywaniec
Instytut Historii UR
Zakład Historii Nowożytnej

Recenzja dorobku naukowego w postępowaniu habilitacyjnym dr. Jerzego Kuzickiego

1. Przygotowanie merytoryczne

1.1. Studia

Doktor Jerzy Kuzicki jest absolwentem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie (1996), gdzie odbył i ukończył studia magisterskie z historii (1991-1996) z wynikiem bardzo dobrym i obronił pracę magisterską *Druga pielgrzymka Jana Pawła II do Polski 16-23 czerwca 1983 r.* Dyplom doktora nauk humanistycznych w zakresie historii uzyskał na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego w 2003, po pozytywnej obronie publicznej na podstawie rozprawy doktorskiej *Walery Wielogłowski (1805-1865). Życie i działalność polityczno-społeczna i gospodarza*, napisanej pod kierunkiem prof. UR dr. hab. Mariana Stolarczyka. 11 XII 2003 r. Rada Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego nadała mi stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. Doktorat został wyróżniony indywidualną nagrodą Rektora UR.

1.2. Doświadczenia badawcze

Zainteresowania naukowo-badawcze Habilitanta od wielu lat związane są z losem Wielkiej Emigracji polistopadowej i roli polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego na ziemiach polskich oraz na emigracji w okresie porzoborowym – w tym obszarze badawczym widoczny jest związek z pierwotnym zainteresowaniem badawczym podczas studiów magisterskich, jakim były dzieje Kościoła rzymskokatolickiego. Jako badacz zajmujący się historią XIX w. podejmował również tematykę galicyjską – interesują go obszary badawcze dotyczące ziemianstwa galicyjskiego oraz kwestie gospodarcze. Niejako konsekwencją zainteresowań Galicją, są jego badania regionalne, obejmujące dzisiejsze pogranicze polsko-ukraińsko-słowackie, a stanowiące niegdyś część imperium austriackiego a następnie austro-węgierskiego. Innym obszarem badawczym, korespondującym zarówno z tematyką emigracyjną jak i galicyjską, jest biografistyka. Cele i zadania badawcze, jakie postawił przed sobą dr Kuzicki mogły być realizowane jedynie dzięki szeroko zakrojonej kwerendzie bibliotecznej, ale przede wszystkim dzięki kwerendzie archiwalnej w kraju i zagranicą. Te ostatnie realizował głównie we Francji, we

Włoszech i w Watykanie. W 2001 r. był stypendystą Ministerstwa Spraw Zagranicznych Włoch. Dzięki trzymiesięcznemu pobytowi w Rzymie dokonał solidnej kwerendy w Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie oraz w mniejszym stopniu w Sekretnym Archiwum Watykańskim. Uzyskanie grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wzszego 2006-2007 umożliwiło mu przeprowadzenie badań w Bibliotece Polskiej w Paryżu oraz ponownie w Archiwum Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie. Kolejny grant, grant rektorski Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego (2010), przeznaczył na uzupełnienie kwerendy w Bibliotece Polskiej w Paryżu oraz centralnych archiwach francuskich. Jako beneficjent Stypendium Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu im. Marii Zdziarskiej-Zaleskiej ukończył poszukiwania źródłowe w centralnych archiwach francuskich. Często w celach naukowych odwiedzał Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, Archiwum Obwodowe we Lwowie, Bibliotekę Naukową im. W. Stefanyka we Lwowie). Podejmował też wielokrotne i szerokie kwerendy w archiwach i bibliotekach krajowych: Kraków – głównie kwerenda w Bibliotece PAN/PAU, Kielce, Lublin, Wrocław, Warszawa, Kórnik, Pińczów). Kwerendy te, tak liczne i w tak wielu miejscach prowadzone, dały szansę wypracowania solidnego warsztatu naukowego, znajomości zbiorów archiwalnych i bibliotecznych prowadzonych według zroznicowanych systemów oraz umiejętność prowadzenia kwerendy.

1.3. Aktywność scentyfikacyjna w środowiskach naukowych

Habilitant podejmował wyzwania naukowe, konfrontujące wyniki jego badań z innymi badaczami w macierzystej uczelni oraz w innych ośrodkach akademickich (Zakład Historii XIX wieku Uniwersytetu Rzeszowskiego; Zakład Historii XIX stulecia Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach; Katedra Historii XIX wieku Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie). Przede wszystkim jednak był obecny w środowiskach naukowych poprzez czynny udział w konferencjach oraz jako współorganizator konferencji w macierzystym środowisku uniwersyteckim.

Był zatem współorganizatorem czterech cyklicznych konferencji naukowych o zasięgu międzynarodowym: Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Galicja w 1848 roku. Demografia, działalność polityczna i społeczna, gospodarka i kultura* Rzeszów, 23-24 IV 1998, Uniwersytet Rzeszowski – udział w Komitecie Organizacyjnym; II Międzynarodowa Konferencja Naukowa. *Małe regiony w wielkiej polityce Czech, Polski, Słowacji i Ukrainy*. Rzeszów, 14-15 XII 2001, Uniwersytet Rzeszowski – współsekretarz; III Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Małe regiony w wielkiej polityce Czech, Polski, Słowacji i Ukrainy*. Rzeszów, 23-24 XI 2006, Uniwersytet Rzeszowski – współsekretarz; IV Międzynarodowa Konfe-

rencia Naukowa *Małe regiony w wielkiej polityce Czech, Polski, Słowacji i Ukrainy* Rzeszów, 19-20 XI 2009, Uniwersytet Rzeszowski – współsekretnarz.

Zaangażowany był w działalność Rady Naukowej Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Studentów i Doktorantów *Niewyczerpane bogactwo kraju? – szkolnictwo galicyjskie w dobie autonomii*, zorganizowanej przez doktorantów Instytutu Historii UR (2014) oraz w prace Komitetu Organizacyjnego i sekretariatu konferencji naukowej *Powstanie styczniowe w pamięci zbiorowej (XIX-XXI Wiek)* – 2015 r.

Imponujący jest czynny udział w konferencjach naukowych w kraju i za granicą. Już przed uzyskaniem stopnia doktora trzykrotnie występował jako referent podczas dwóch konferencji w uczelni macierzystej oraz jednej w Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora wygłosił 27 referatów na konferencjach krajowych i międzynarodowych organizowanych przez: Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Zamiejscowy Wyższej Szkoły im. Bogdana Janskiego w Opolu, Instytut Historii Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, Collegium Resurrectionum – Wyższe Seminarium Duchowne Zmartwychwstańców w Krakowie, Szkoła Wyższa im. Bogdana Janskiego Wydział Zamiejscowy w Chełmnie, Muzeum Historii Polski w Warszawie, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Kielcach, Polską Akademię Umiejętności w Krakowie, Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii, Uniwersytet Jagielloński, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie i Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu. Za granicą wygłaszał referaty podczas konferencji naukowych organizowanych przez Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki we Lwowie (Ukraina), Uniwersytet w Preszowie (Słowacja) i Wołgogradzki Państwowy Pedagogiczny Uniwersytet w Wołgogradzie (Rosja).

1.4. Dydaktyka

Habilitant jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Pracę w macierzystym instytucie podjął w 2003 r. i kontynuuje ją do chwili obecnej. Praca dydaktyczna dr. Kuzickiego w roku akademickim 2013/2014 w ocenie studentów uzyskała notę 4,63. Praca dydaktyczna obejmowała wykłady, ćwiczenia i konwersatoria dla studentów historii, kulturoznawstwa, filologii polskiej oraz Centrum Kultury i Języka Polskiego dla Polaków z Zagranicy i Cudzoziemców „Polonus”. Przedmiotem zajęć dydaktycznych były: historia powszechna 1789-1918 (wykłady, ćwiczenia, konwersatoria), historia Polski 1795-1918 (ćwiczenia), historia Polski (wykłady dla studentów filologii polskiej oraz studium dla cudzoziemców Polonus), cywilizacja XIX wieku (wykłady, ćwiczenia, konwersatoria), kształtowanie się współ-

czesnego świata (wykłady, ćwiczenia), systemy polityczne XIX i XX wieku (wykłady, ćwiczenia), Polska myśl polityczna XIX i XX wieku (wykłady, ćwiczenia), regiony Europy (wykłady, ćwiczenia), emigracje z ziem polskich w XIX i XX wieku (wykład monograficzny), Wielka Emigracja (wykład monograficzny), Galicja i jej dziedzictwo (wykład monograficzny), miasta i miasteczka Galicji (wykład monograficzny), Historia kultury XIX i XX wieku (wykład i ćwiczenia), historia kultury XIX wieku (konwersatoria) proseminarium z historii XIX wieku, seminarium licencyjne. Konfrontując tematykę prowadzonych zajęć z zainteresowaniami badawczymi na różnym etapie działalności naukowej podkreślić należy, że tematyka ta najczęściej korespondowała z problematyką prowadzonych badań i zainteresowań naukowych, a więc podczas wykładów, ćwiczeń i konwersatoriów poruszał się po rozpoznanym naukowo „teren”.

Jako adiunkt w zakładzie Historii XIX w. uczestniczył czynnie w seminariach doktoranckich prof. dr. hab. Mariana Stolarczyka, pełniąc nieformalnie funkcję promotora pomocniczego w czterech przewodach doktorskich. Nadto samodzielnie prowadził seminaria i proseminaria na poziomie licencyjnym z historii Polski i powszechnej XIX w. Wypromował 23 studentów, którzy uzyskali stopień zawodowy licencjata. Recenzował 38 prac magisterskich i dwie licencyjne.

Habilitant pełnił kilkakrotnie funkcje opiekuna studentów na kierunku historia, sprawował opiekę nad praktykami pedagogicznymi dla studentów, opiekował się kilkoma grupami doktorantów z Uniwersytetu Lwowskiego przebywającymi na stażu naukowym w Uniwersytecie Rzeszowskim.

Doświadczenie dydaktyczne dr. Kuzickiego jest duże i wielopłaszczyznowe. Zarówno oceny przełożonych jak i studentów tego obszaru jego aktywności świadczą o kompetencjach merytorycznych oraz o predyspozycjach dydaktycznych Habilitanta.

1.5. Popularyzacja wiedzy historycznej

Ważną płaszczyzną aktywności dr. Kuzickiego jest popularyzacja historii. Dwukrotnie występował na antenie Katolickiego Radia Via w Rzeszowie w związku z rocznicami odzyskania niepodległości w 1918 r. W 2013 r. udzielił Telewizji Kablowej Stella w Stalowej Woli wywiadu na temat udziału mieszkańców Galicji w Powstaniu Styczniowym. W 150-rocznicę Powstania Styczniowego wygłosiłem w Teatrze „Maska” w Rzeszowie referat na temat powstania i udziału w nim mieszkańców Rzeszowa, w Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli również wystąpił z wykładem rocznicowym. Młodzieżą I Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Kopernika w Jarosławiu zaprezentował udział jarosławian w styczniowej insurekcji. Podjął też współpracę z uczniami i nauczycielami V Liceum Ogólnokształcącego im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Rzeszowie i z Podkarpacką Radą ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, wchodząc nawet w skład Sekcji Historycznej Podkarpackiej Rady ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych.

1.6. Działania organizacyjne

Habilitant jako pracownik naukowo-dydaktyczny był zaangażowany w Uniwersytecie Rzeszowskim w liczne inicjatywy organizacyjne: był zaangażowany w prace Komisji Rekrutacyjnej (1999) na kierunku filologia polska oraz na kierunku historia studia stacjonarne i niestacjonarne (1999-2006); wchodził w skład Komisji Harmonogramowej w Instytucie Historii (2003/2004); udzielał się w pracach związanych z procesem akredytacji Wydziału Socjologiczno-Historycznego (2004); z wyboru należał do Rady Instytutu Historii (2005-2008, 2008-2012 i od 2012) i Rady Wydziału Socjologiczno-Historycznego (2002-2005, 2008-2012); pracuje w Komisji Dyscyplinarnej ds. Doktorantów (od 2012); pełnił funkcję kierownika Studiów Podyplomowych z Wiedzy o Społeczeństwie i Rodzinie w Gorlicach, organizowanych przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „Wena” oraz Uniwersytet Rzeszowski (2005/2006), aktywnie uczestniczy w pracach Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej w Rzeszowie (od 2003), za co został uhonorowany dyplomem uznania z okazji jubileuszu 40-lecia Ogólnopolskiej Olimpiady Historycznej. Angażował się w prace związane z tworzeniem księgozbioru Instytutu Historii.

2. Publikacje naukowe

2.1. Publikacje zwarte

W swoim dorobku naukowym dr Kuzicki posiada dwie publikacje zwarte, których jest jedynym autorem. Są to: *Orężem i pracą. Życie i działalność Walerego Wielogłowskiego (1805-1865)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2005, ss. 356 oraz *Nieść wiarę i nadzieję na obcej ziemi. Polskie duchowieństwo katolickie w życiu religijnym i polityczno-społecznym Wielkiej Emigracji we Francji (1831-1863)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014, ss. 842.

2.1.1.

Sztandarowym dziełem dr. Jerzego Kuzickiego w dotychczasowym dorobku pisarstwa historycznego jest, przygotowywana przez kilka ostatnich lat publikacja *Nieść wiarę i nadzieję na obcej ziemi. Polskie duchowieństwo katolickie w życiu religijnym i polityczno-społecznym Wielkiej Emigracji we Francji (1831-1863)*. Jak zaznacza sam Autor jej celem było wypełnienie luki w historiografii, dotyczącej losów i udziału polskich duchownych w wyjątkowym w polskich dziejach porozbiorowym okresie, jakim była Wielka Emigracja we Francji. Słusznie zauważa on, że w historiografii polskiej tematycznie związanej z Wielką Emigracją zabrakło spojrzenia z perspektywy jednej z grup społecznych jej uczestników, jaką stanowili duchowni diecezjalni i za-

konni. *W dotychczasowych opracowaniach duchowieństwu polskiemu na emigracji we Francji w okresie międzypowstaniowym poświęcono zaledwie kilka prac o charakterze przyczynkowym wykorzystując przy tym mało reprezentatywną i niekompletną podstawę źródłową – ze wskazaniem przede wszystkim na rolę i znaczenie jaką odegrała Congregatio Resurrectionis (zmarłychwstańcy). Był to filar przywództwa duchowego, ale nie stanowiący grupy reprezentatywnej duchowieństwa Wielkiej Emigracji. Generalnie można stwierdzić, że w piśmarstwie historycznym udział duchowieństwa polskiego na obczyźnie okresu polistopadowego był dotąd marginalizowany. W ogóle – w ocenie dr. Kuzickiego – nie pojawiają się informacje dotyczące księży-emigrantów, chroniących się na ziemi francuskiej przed represjami zaborców w okresie międzypowstaniowym (np. po powstaniu krakowskim, Wiosnie Ludów, spiskach niepodległościowych). 151 polskich księży w Wielkiej Emigracji to ok. 1.5-2% ogólnej liczby tego środowiska emigracyjnego. Atutem zatem nie była liczebność ale zaangażowanie patriotyczne, polityczne i przede wszystkim religijne oraz skuteczność oddziaływania na postawy „wielkich emigrantów” polistopadowych. Duchowieństwo emigracyjne po upadku Powstania Listopadowego nie było jednolitą grupą. Byli to z jednej strony aktywni kapelani walczący w szeregach powstańców listopadowych z drugiej natomiast strony przedstawiciele polskiej elity społecznej i narodowej, którzy już na emigracji otrzymali wykształcenie teologiczne i formację duchową oraz przyjęli na emigracji święcenia kapłańskie. Dołączali do nich księża wychodźcy, którzy przybywali na emigrację w całym okresie międzypowstaniowym.*

Autor rozprawy podzielił ją na trzy części. W pierwszej dokonał analizy grupowej duchowieństwa Wielkiej Emigracji, w drugiej ukazał proces kształtowania się wśród duszpasterstwa wychodźców polistopadowych a w trzeciej zajął się problemem aktywności polityczno-społecznej przedstawicieli tego środowiska. Ustalenia dr Kuzickiego *wskazują, że największą grupę wśród duchowieństwa polskiego we Francji stanowili duchowni – uczestnicy powstania listopadowego (ok. 70 osób). Dzielili oni los innych powstańców-tułaczy i wraz z nimi po czasowym skupieniu się w stolicy Francji rozproszyli się po wszystkich niemal jej departamentach w jej zagranicznych terytoriach kolonialnych oraz w innych krajach – nawet do Stanów Zjednoczonych. Rozproszone duchowieństwo nie stanowiło zwartych grup, lecz pojedynczo osiedlali się w różnych miejscowościach i miastach. W Paryżu przebywało początkowo 2-4 zmarłychwstańców w 2. poł. lat 50. i na początku lat 60. XIX w. przebywała działało w stolicy Francji w Paryżu ok. 40 księży. Księża nierzadko dzielili inne przypadłości losu pozostałych emigrantów: przedwczesne zgony, choroby, trudne warunków życia, osamotnienie, obcość w środowisku nieufnego wobec nich kleru francuskiego.*

Kilkutysięczna rzesza emigrantów cechująca się nie najwyższym wskaźnikiem poziomu moralnego, indyferentyzmem religijnym, ulegająca wpływowi antykatolickich ideologii nie była

łatwym duszpastersko środowiskiem, aczkolwiek byli w tym środowisku i tacy, którzy jakkolwiek szukali głębszej duchowości i uciekali w mistycyzm, ale podatni byli na towianizm, wpływy sekt religijnych, synkretyzm itp. Z czasem na skutek dostrzegania bankructwa antyreligijnych prądów oświeceniowych wracali, nie bez udziału duchownych polskich, do katolicyzmu. W środowisku Wielkiej Emigracji można mówić o wielkim odrodzeniu religijnym w duchu. Nie bez znaczenia była tęsknota za Polską i jej tradycją obyczajowo-religijną. Wielką rolę odgrywał udział polskich księży w obchodach świąt narodowych. Z ustaleń poczynionych przez dr. Kuzickiego w latach 1831-1863 odbyło się kilkaset *uroczystości narodowych celebrowanych przez polskich kapłanów w kościołach Paryża i innych ośrodkach Francji w rocznicę wybuchu powstania listopadowego, uchwalenia Konstytucji 3 maja, bitew powstańczych.*

Zinstytucjonalizowana polska placówka duszpasterska w Paryżu – Misja Polska stała się pierwszą instytucją religijną w środowisku emigrantów. W 1849 r., dzięki staraniom ks. słynnego kaznodziei, wcześniej powstańca listopadowego, ks. Aleksandra Jełowickiego, polskie nabożeństwa zaczęto sprawować w kościele Wniebowzięcia NMP (Notre Dame de l'Assomption), który do dzisiaj jest polskim kościołem w stolicy Francji. Posługa duszpasterska w Misji Polskiej opierała się na polskiej religijności i patriotyzmie – kult maryjny oraz kult świętych polskich, propagowano różaniec, godzinki, nabożeństwa pasyjne. Ogromna rolę odegrały kazania polskich zmartwychwstańców, między innymi wspomnianego ks. Jełowickiego, którzy propagowali ewolucyjną a nie rewolucyjną odnowę religijną, akcentowali przejście od katolicyzmu odświętnego do praktyki go na co dzień. Oddziaływali daleko poza granicami Paryża jako misjonarze ludowi. W latach 1842-1847 odbyli oni ponad 200 podróży misyjnych do większości departamentów Francji, gdzie przebywali Polacy. Byli prawdziwymi pionierami regularnej pracy duchowej wśród wychodźstwa i wypracowali wzorce, które w 2. poł. XIX w. upowszechniły się w duszpasterstwie polonijnym. Mimo problemów lokalowych, kadrowych, finansowych, krytyki ich metod duszpasterskich przez emigrantów, intryg carskich, fali krytyki, ataków politycznych zmartwychwstańcy wpłynęli pozytywnie na ożywienie życia religijnego oraz ukształtowanie głęboko katolickiego modelu pobożności polskiego emigranta. Zmartwychwstańcom przyszło też zderzyć się z towianizmem. Od początku byli krytyczni wobec jego nauki i uświadomili jemu i jego zwolennikom błędy doktrynalne.

Badania Habilitanta wykazały, co jest unikalne niemal w dotychczasowej historiografii, że wśród emigrantów polistopadowych pracowali również duchowni unicycy, a były zmartwychwstańcem, Hipolit Terlecki przyczynił się do podjęcia szeregu inicjatyw na rzecz unitów z ziem polskich: otwarcie w 1847 r. Kolegium Ruskiego dla przyszłych misjonarzy w obrządku wschodnim, zorganizowanie duszpasterstwa w obrządku wschodnim w Paryżu w kaplicy p.w. św. Cyryla i Metodego

przy Rue de Babylone 69, utworzenie Stowarzyszenie św. Cyryla i Metodego, zainteresowanie kwestią unicką emigracji i społeczeństwo francuskie oraz podjęcie misji wschodniej na Balkanach. Obecność unitów wśród Wielkiej Emigracji jest potwierdzeniem na to, że Rusini w 1. poł. XIX w. walczyli o niepodległość Rzeczypospolitej tak jak i Polacy czuli się obywatelami rozdartej przez zabory jednej ojczyzny. Dowodzi też, że byli także Polacy unicy a stereotyp Polak katolik Rusin zaś to unita nie oddawał w pełni ówczesnej rzeczywistości narodowej i obrządkowej.

Księża-emigranci włączali się w różne nurty procesu rozwoju politycznego Wielkiej Emigracji i wywierali znaczący wpływ na ewolucję polityczną ugrupowań emigracyjnych. Więcej niż 10 księży działało w Towarzystwie Insurekcyjno-Monarchicznym 3 Maja i innych agendach Hotelu Lambert. Księża angażowali się w akcje dyplomatyczne Hotelu Lambert na Wschodzie i na Balkanach. W państwie tureckim Adampolu podjęli posługę duchową oraz administrowanie osady a w okresie wojny krymskiej pełnili funkcje kapelańskie i wywierali znaczny wpływ nie tylko na żołnierzy, kadrę oficerską. Dbali o morale polityków Hotelu Lambert. W swojej pracy dr Kuzicki ukazując skomplikowane relacje na linii obóz księcia Czartoryskiego – zmartwychwstańcy, dowiódł, że istniejący w historiografii pogląd, jakoby zakonnicy ci – analogicznie jak nad Tybrem gdzie podjęli rywalizację o reprezentowanie polskich katolików na dworze papieskim – propagowali swe poglądy ze szkodą dla sprawy polskiej reprezentowanej przez krąg Czartoryskiego nie znajduje potwierdzenia. Autor stwierdza: *nad Sekwaną gdzie nie było potrzeby współzawodnictwa znalazło się miejsce na współpracę*. Podobnie poprawnie układały się kontakty pomiędzy Hotelem Lambert i zmartwychwstańcami na Wschodzie.

Spora grupa księży – ponad 40 – wchodziło w szeregi stronnictw demokratycznych, liberalno-lewicowych: najliczniej w Komitecie Narodowym Polskim, Towarzystwie Demokratycznym Polskim, organizacjach wolnomularskich i węglarskich oraz w Zjednoczeniu Emigracji Polskiej, w których to kręgach należeli do wybitnych działaczy demokratycznych. „Księża-demokraci” propagowali hasła powrotu do ubogiego Kościoła, zajmowali opozycyjne stanowisko wobec Stolicy Apostolskiej i zwalczali Hotel Lambert. Prasa demokratyczna, zapewne nie bez udziału księży-demokratów, tendencyjnie pisała o zmartwychwstańcach, którzy mimo złej reputacji prasowej zyskiwali uznanie wśród emigrantów, duchowieństwa francuskiego, papieża i nuncjatur w Wiedniu i Paryżu.

Imponujące wydają się być – pisze w swojej rozprawie dr Kuzicki – działania duchowieństwa w zakresie emigracyjnej pomocy ubogim, szkolnictwa i kultury. Polscy księża wykazali się aktywnością niemal we wszystkich emigracyjnych organizacjach charytatywnych, oświatowych, naukowych [...]. Nauczycielami polskich szkół w Nancy, Orleanie, Paryżu i na Batignolles było ponad 20 duchownych. Byli promotorami takich instytucji charyta-

tywnych jak: Towarzystwa Dobroczyнного Dam Polskich, Komisji Funduszu Emigracji Polskiej, Stowarzyszenia św. Wincentego à Paulo. Przeprowadzali zbiorkę darów pieniężne oraz rzeczowe, prowadzili magazyn żywności i odzieży, inspirowali zbiórki, tzw. bazy polskie i wenty. Nadto zmartwychwstańcy założyli Dom Przytulku i Pracy, w którym od Razu schronienie znalazło ponad 60 bezdomnych tułaczy, często bez środków do życia, i sprawnie nim zarządzali w pierwszym etapie jego funkcjonowania. Księża organizowali emigrantom warsztaty pracy, zagospodarowywali czas wolny, pomagali wyjść z nałogów i nędzy. Zmartwychwstańcy, przy pomocy polskich lazarystów w latach 1852-1862 rozwijali polską, żeńską Konferencję Towarzystwa św. Wincentego à Paulo, w ramach którego to towarzystwa polskie damy starały się zapewnić potrzebującym żywność, odzież oraz ponosiły koszty chrztów, pogrzebów a także zachęcały do modlitwy, pokuty i poprawy moralnej. Również sami duchowni z wszystkich grup wychodźstwa, mimo ubóstwa, przekazywali na rzecz biednych emigrantów znaczne sumy.

Duchowieństwo emigracyjne z powodzeniem paralo się twórczością literacką, historią, sztuką i, poezją a nawet jako dyplomowani absolwenci wyższych uczelni różnego typu byli obecni w zawodach prawniczych, technicznych, wojskowych i humanistycznych.

Dużą wartość naukową posiada zamieszczony w omawianej w rozprawie dr. Kuzickiego aneks zawierający tabelaryczne zestawienie *Duchowni polscy na emigracji we Francji w latach 1831-1863* i mapy ilustrujące geografję rozproszenia emigracyjnego duchowieństwa we Francji. Szkoda, że Autor nie zamieścił tych map w większym formacie na końcu rozprawy.

Podkreślić należy, że omawiana tu rozprawa naukowa dr. J. Kuzickiego oparta została na solidnej kwerendzie źródłowej i poparta szeroką bazą historiograficzną. Dysertacja wprowadza w obieg historiograficzny szereg nowych, nieznanych dotąd faktów, rozszerza znajomość realiów polskiej emigracji po Powstaniu Listopadowym. Ukazał, jak nikt dotąd, że rola duchowieństwa polskiego doby międzypowstaniowej nie była banalna, ale zdecydowanie większa i bardziej znacząca niż dotąd o tym sądzono i pisano. Badania Habilitanta ukazały ogromny wkład księży-emigrantów w kształtowanie patriotycznego, kulturowego, religijnego, politycznego, gospodarczego i światopoglądowego oblicza Wielkiej Emigracji. Można powiedzieć, że dzięki badaniom dr. Kuzickiego pokazało się jak wiele zawdzięczała ta Emigracja a z nią cała polska myśl niepodległościowa tak niewielu, lecz niejednokrotnie wybitnym, wykształconym i gorliwym kapłanom-patriotom.

2.1.2.

Drugą pozycją zwartą autorstwa dr. J. Kuzickiego jest monografię *Oreżem i pracą Życie i działalność Walerego Wielogłowskiego (1805-1865)*, Rzeszów 2005, ss. 356, będąca książkową wersją jego pracy doktorskiej.

Rozprawa ta jest udanym studium biograficznym, a postać głównego bohatera Walerego Wielogłowskiego posłużyła Autorowi do zaprezentowania bardzo szerokiej panoramy historycznej obejmującej czas od Powstania Listopadowego, poprzez Wielką Emigrację, konspirację galicyjską, aż po Powstanie Styczniowe i jego upadek. Panorame tę dr Kuzicki barwnie przedstawił korzystając z doświadczeń swego bohatera oraz innych naocznych świadków tamtych wydarzeń. Nie zabrakło jednak i własnej oceny oraz refleksji nad tym okresem naszych dziejów. Autor nagromadził ogromną ilość szczegółów, które pozwoliły mu w miarę dokładnie odtworzyć tamtą rzeczywistość na płaszczyźnie politycznej, społecznej, kulturowej, religijnej, a nawet mistycznej, oraz gospodarczej. Monografia ta mieści się w szeroko zakrojonych badaniach dotyczących wybitnych galicyjskich polityków i działaczy organicznych. Dzięki tej monografii habilitanta poznajemy jej tytułowego bohatera jako działacza o poglądach konserwatywnych, ultramontanskich, zafascynowanego pracą organiczną księgarza, wydawcę, społecznika, gospodarza i polityka oraz publicystę. Autor ujął całość życia swego bohatera, nie ograniczając się do jakiegoś wycinka i jest to wybór w pełni uzasadniony. Działania Wielogłowskiego w wielu aspektach miały charakter prekursorski. W ostatnich latach swojego życia przyszło Wielogłowskiemu zająć stanowisko wobec kolejnego powstania, Powstania Styczniowego. Przywiązanie do szczegółów nie zaciemniło tego obrazu, co świadczy o dobrym opanowaniu warsztatu historyka i ogólnej erudycji historycznej. Autor poddał gruntownej analizie aktywność Wielogłowskiego, uwzględniając ówczesne realia porozbiorowe i emigracyjne oraz wykazał, że znakomicie orientuje się w problemach politycznych, społecznych a także kościelnych omawianego przez siebie okresu. Również ta monografia oparta jest przede wszystkim na bogatym materiale źródłowym, co ogromnie podnosi jej walor naukowy. Autor sięgnął do źródeł archiwalnych w pięciu archiwach i bibliotekach zagranicznych w Rzymie i we Lwowie oraz w kilkunastu w kraju.

2.2. Artykuły

Habilitant opublikował nadto 40 artykułów naukowych zamieszczonych w periodykach oraz jako części prac zbiorowych. Cztery z nich ukazało się jeszcze przed obroną doktoratu. Pozostałe to dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Część z nich to pokłosie udziału w konferencjach naukowych. Tematyka artykułów dr. Kuzickiego jest bardzo szeroka: tematyka bibliologiczna i prasoznawcza, polityczna i gospodarcza, biografistyka, tematyka ziemiaństwa polskiego, emigracyjna, religijna, społeczna i kulturowa. Niektóre artykuły tworzą swego rodzaju cykl – np. osiem artykułów poświęconych ziemiaństwu. Artykuły swoje dr Kuzicki publikował w periodykach lokalnych oraz o zasięgu ponadlokalnym a także ogólnopolskim. Dwa z nich ukazało się w wydawnictwach zagranicznych (Ukraina, Słowacja).

Nadto dr Kuzicki jest współautorem kilkunastu artykułów, w tym 11 z okresu po obronie doktoratu, oraz sześciu artykułów popularno-naukowych, popularyzujących problematykę historyczną (jeden z nich ukazał się przed doktoratem). Na druk oczekuje aktualnie trzy teksty autorstwa dr. Kuzickiego. W piśmarstwie historycznym Habilitanta brak jest recenzji oraz omowień, które stanowią istotny dział piśmarstwa naukowego.

3. Podsumowanie i ocena końcowa

Bezspzecznie należy stwierdzić, że w przypadku dr. Jerzego Kuzickiego mamy do czynienia z naukowcem dobrze przygotowanym, posiadającym solidne podstawy teoretyczne oraz doświadczenie w prowadzeniu badań naukowych. Jego twórczość naukowa posiada wyraźne cechy samodzielności, krytycyzmu i obiektywizmu oraz dotyczy problemów istotnych a często nowych, nierozpoznanych jeszcze do końca przez badaczy przeszłości. Odnosi się to głównie do obu publikacji zwartych o charakterze monograficznym. W działalności naukowej dr. Kuzickiego widoczny jest wyraźny progres – wzrost liczby publikacji i udziału w konferencjach po uzyskaniu stopnia naukowego doktora. Habilitant jest otwarty na nowe przestrzenie badawcze, nie zamyka się do wąskiego obszaru zainteresowań naukowych, co widoczne jest zarówno w jego twórczości piśarskiej, w wystąpieniach podczas konferencji a także w wykładach i ćwiczeniach prowadzonych w ramach działalności dydaktycznej. Na podkreślenie zasługuje aktywna obecność habilitanta w środowiskach naukowych, przede wszystkim jako referenta w kilkudziesięciu konferencjach krajowych i międzynarodowych oraz jako współorganizatora kilku takich konferencji. Dzięki tej aktywności dr. Kuzicki obecny jest i znany jako historyk w kręgach historyków polskich, słowackich, ukraińskich i rosyjskich. W środowisku lokalnym, w macierzystej uczelni dał się też poznać jako dobry organizator oraz realizator wielu działań na rzecz rzeszowskiej *almae matris*. Jest też lubianym i cenionym dydaktykiem. Ma też spory dorobek w promowaniu przyszłej kadry młodych adeptów nauk historycznych jak prowadzący proseminaria i seminarium licencjackie oraz jako promotor i recenzent prac licencjackich.

Na podstawie wieloletniej obserwacji dr. Kuzickiego jako solidnego i zaangażowanego pracownika naukowo-dydaktycznego jak też w oparciu o bogatą dokumentację potwierdzającą jego jakość i ilość jego dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego z pełnym przekonaniem a także i satysfakcją zwracam się o dopuszczenie dr. Jerzego Kuzickiego do dalszych etapów postępowania zmierzającego do nadania mu stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie historii.

Rzeszów, dnia 10 sierpnia 2015 r.

Ks. prof. dr hab. Stanisław Nabywaniec